

Vraagtekens bij het aanlokken van beschermde trekvogels met hun geluiden als het donker is

Gerard de Kroon

Trekvogels vangen

Nachtelijke vogeltrek in de periode oktober-april vindt veelal onopgemerkt plaats. Als het donker is kan een vogelroep ons daar opmerkzaam op maken (gansachtige, Meerkoet, Waterhoen, Waterral, Porseleinhoen, Koperwiek). Volgens het Sovon-verslag 'Trekellingen in Nederland' uit 2015 kan nachtelijke vogeltrek het gehele jaar door plaatsvinden. Uit onderzoek met radar is gebleken dat tijdens heldere, windstille nachten veel vogels in de lucht onderweg zijn, op en in verschillende hoogten en richtingen. De echopieken daarvan vallen vanaf half maart tot eind mei en vanaf eind september tot begin november.

Het zijn deze nachtelijke vogelbewegingen, vogeltrek, waarin vogelvangers en -rings (ringvergunninghouders) geïnteresseerd zijn. Hun doel daarbij is vogels vangen en ringen ten dienste van vogelkennis (wetenschap). Soms met een bepaalde voorkeur qua vogelsoort. In dit verband blijken ralachtigen heel gewild te zijn. Incidenteel heeft men op deze manier bijvoorbeeld grote aantallen Waterrallen kunnen vangen (Tabel 1). De Waterral *Rallus aquaticus* is in deze overwegingen gebruikt als voorbeeld.

Aantal	Datum	Vogelringstation
138	30 september 2000	Castricum
69	13 oktober 2001	Meijel Wassenaar
62	19 oktober 2001	Castricum
88	20 oktober 2001	Castricum
112	29 oktober 2005	Van Lennep Kennemerduinen
367	29 oktober 2005	Castricum
71	5 november 2005	Castricum
61	19 oktober 2005	Castricum
82	22 oktober 2007	Van Lennep Kennemerduinen
61	31 oktober 2009	Castricum
86	4 oktober 2010	Van Lennep Kennemerduinen
124	20 oktober 2012	Schiermonnikoog
74	21 oktober 2012	Schiermonnikoog
67	27 september 2013	Van Lennep Kennemerduinen
74	1 november 2014	Schiermonnikoog
68	30 oktober 2014	Meijel Wassenaar
54	29 oktober 2015	Van Lennep Kennemerduinen

Tabel 1 - Chronologische volgorde van het aantal gevangen Waterrallen (< 50) over de periode 2000-'15. De datum heeft betrekking op de nacht en de daaropvolgende ochtend.

Bron: website Trekellingen.nl.

Nachttrekker

De Waterral verplaatst zich in het winterhalfjaar vliegend in de nacht. Om die reden wordt getracht Waterrallen te vangen door ze aan te lokken met hun geluiden, in de hoop dat ze op het geluid afkomen.

Deze activiteiten worden veelal uitgevoerd op vinkenbanen c.q. ringstations langs de kust, op de Waddeneilanden, maar ook wel in het binnenland. Zo werden op het ringstation Castricum-Kennemerduinen (vanaf 1960), aanvankelijk 'slechts af en toe' Waterrallen gevangen in klappkooitjes en mistnetten. Vanaf 1996 is getracht Waterrallen te vangen door 's nachts hun geluid af te spelen en rond de luidsprekerkasten hoge mistnetten te plaatsen. Dit levert jaarlijks meer dan honderd rallen op. Volgens Levering & Keijl (2008) was 2005 met 632 rallen een topjaar, waarvan er maar liefst 366 op 29 oktober zijn gevangen. Op Schiermonnikoog vangt men ze voornamelijk met inlooppkooien.

Waterrallen trekken in de wintertijd soms massaal door. Dan worden er soms grote aantallen Waterrallen gevangen in het donker.

Foto: Hanna Hirsch.

Meer vangstresultaten?

De hoge vangstresultaten tijdens een enkele treknacht lijken erop te wijzen dat Waterrallen onregelmatig 'massaal' overtrekken. Het is de vraag of dat correct is. Juist omdat de oorzaak van de incidentele vangsten onduidelijk is! Of moet de oorzaak meer gezocht worden in een toevallig overvliegende 'rush' van trekken-de Waterrallen, die vermoedelijk door de stuwende kracht van de kust de kustlijn gaan volgen in zuidwestelijke richting en onderwijl de opklinkende rallenroep waarnemen en dan vervolgens op dat geluid af vliegen? Evenwel zouden het aanvliegende Waterrallen kunnen zijn afkomstig uit de omgeving. De draagkracht van het luide kunstgeluid in rustige nachten is groot en daardoor van ver te horen. Bekend is dat in het gebied Kennemerduinen en in het voorbij Zandvoort gelegen Infiltratiegebied in het najaar vrij veel Waterrallen pleisteren. Evenals op Schiermonnikoog in de Kobbenduinen en nabij het VU-laboratorium en ringstation Het Groene Glop. De aldaar voorkomende biotopen zijn geschikt voor pleisterende rallen.

Feitelijk weten we niet of het gebruik van kunstmatig soorteigen vogelroepen in de trektijd, die tussen zonsondergang en zonsopkomst 'luidkeels' uit luidsprekers opklinken, een geforceerde beëindiging van de trekvlucht bewerkstelligen, ondanks de incidentele vangsttotalen in Tabel 1. Laat staan dat we weten wat de invloed is op de trekvogel die onderweg is. Raakt de Waterrall uit zijn doen en wordt de doortrek met een bepaalde koers, die van levensbelang is door zijn functionaliteit, onderbroken en in de war gebracht of verstoord?

Het aanlokken

Opgemerkt kan worden dat de Waterrall voornamelijk in de voortplantingstijd reageert op de soortroep, het biggegeluid, en soms op de geluidsbron afkomt, lopend of vliegend. In het voorjaar en in juni lokken mannetjes 's nachts tussen de vegetatie met de 'slag'. Vermoedelijk om een wijfje te lokken. Voor de rest van het jaar reageren zij veelal vocaal op de biggeroep. De geluidsbron zoeken of naderen doen ze dan echter niet. Waterrallen roesten als ze in gewone doen zijn 's nachts. Het zijn solitair levende vogels met een territoriaal gedrag. In het winterhalfjaar verplaatsen zij zich vliegend in de nacht over lange en korte afstanden.

Ethisch verantwoord?

De vraag is nu: 'Is het ethisch verantwoord en bij wet toegestaan om trekvogels in de nacht met luid klinkende soorteigen roepen uit de trekbaan te lokken naar de vanginstallaties?' Als reactie op de gestelde vraag kun je je allereerst afvragen of het uit een oogpunt van respect voor en erkenning van beschermde vogels wel verantwoord en acceptabel is, dat in de nacht te doen als ze onderweg zijn en niet te wachten tot het dag is en de rallen in hun habitat beland zijn om uit te rusten en te foerageren. Overdag zijn rallen eveneens te vangen. Op ethische gronden is het niet edel. Vanuit de jacht bezien is zo'n nachtelijke activiteit niet weidelijk. Juist omdat vogels vangen een vorm van jagen is. Weliswaar niet voor mondkost, maar om de data. Wat is eigenlijk het doel van deze nachtelijke activiteit en wat levert het op? Niet in materi-

Mededeling British Trust for Ornithology (BTO)

BTO ringers operating within the rules of the BTO ringing scheme are only permitted to use playback lures under the following conditions:

1. No playback recordings should be used to attempt to call down and catch migrating land birds at night.
2. Playback recorders or booster amplifiers which do not exceed 10 watts can be used:
 - a) from one hour before sunrise and up to one hour after sunset, playing calls of species appropriate to the habitat where the tapes are situated.
 - b) in the daytime on species in almost any situation, except in a period when birds are likely to be breeding.
 - c) at night on species which are normally active after dark such as waders and owls.
 - d) at roost birds going into roost or coming out of roost.

Bron: bijlage uit BTO Ringers' Manual Licensing & Sales Manager.

ele zin bedoeld. Zoveel mogelijk Waterrallen vangen en data verzamelen ten behoeve van de vermeerdering en verdieping van vogelkennis?

Of nachtelijk ringonderzoek met gebruik van kunstgeluid ertoe doet is te betwijfelen. Veel data komen ergens op een plank te liggen in plaats van ze vogelkundig uit te (laten) werken en te publiceren.

De nadelen

Uit literatuuronderzoek blijkt dat over het gebruik van soorteigen vogelroepen en de invloed daarvan op de vogel, inhoudelijk weinig bekend is.

David Sibley heeft een uitvoerige beschouwing op internet gepubliceerd over het gebruik van vogelroepen, die weliswaar overdag gebruikt worden bij het vogels kijken, fotograferen, etcetera. Het blijkt een bewerking te zijn van Bird Call Playback Ethics and Science, van de Indiër Sumit K. Sen. Uit de discussie die daarop volgt, is op te maken dat de meningen verdeeld zijn. Waardoor Sibley

argumenteert dat door het vele gebruik van vogelroepen, vogels het slachtoffer kunnen worden van parasitisme. Eveneens wordt gepleit voor een lange-termijnonderzoek naar de effecten van het gebruik van vogelroepen. In de eerstgenoemde site waarschuwt onder andere de Amerikaanse professor Martin Wikelski van de Universiteit van Illinois, in zijn studie 'Spotted Antbirds in Panama' (zie Sumit K. Sen) voor toename van testosteron en agressie, ook in seksueel inactieve perioden. Het zou ook onnatuurlijke stress in de vogels veroorzaken en het dagelijks leefpatroon verstoren.

Op de pagina Vangmiddelen van de website van het Vogeltrekstation (<https://www.vogeltrekstation.nl/nl/ringers/regels-voor-ringers/vangmiddelen>) komt het gebruik van geluid bij het aantrekken van nachttrekkers eveneens aan de orde. Zoals: Bij enkele soorten kan het gebruik van soort specifiek geluid tot verstoring leiden. Het daarop geformuleerde beleid met betrekking tot de nachttrekkers is arbitrair. Sinds 1999 wacht de Ring Advies Raad

In het donker maken de geluiden van nachttrekkers, zoals de Koperwiek, vangers opmerkzaam op de trek.

op de resultaten van 'een onderzoek naar de risico's bij het aantrekken van nachttrekkers met geluid'.

Beperkende maatregelen

Uit internetsites blijkt ook dat in verschillende landen natuurbeschermende instanties regels opgesteld hebben, om het gebruik van elektrische apparaten, waarmee vogelgeluiden uitgezonden worden, in goede banen te leiden en in nationale parken en natuurgebieden tegen te gaan. Ook in Engeland. Zo mogen zelfs BTO-ringers geen 'playback lures' gebruiken. Bij dag en bij nacht niet. Het is om te voorkomen dat vogels schade oplopen. Het wordt alleen toegestaan in uitzonderlijke gevallen. Dit verbod is beschreven in het Ringers' Manual, IPMR (zie kader: Mededeling van BTO, Jez Blackburn, 9 april 2016).

Wettelijke regels

In hoeverre is het laten klinken in de nacht van soortgeen vogelroepen met elektrische apparaten in strijd met het Verdrag van Bonn (23 juni 1979) in verband met de bescherming van trekkende wilde diersoorten (Trb. 1980, 145)?

Volgens de Regels ter bescherming van de natuur (Wet natuurbescherming 2016) is het verboden vogels, als bedoeld in het eerste lid, opzettelijk te storen (Artikel 3.1.4). In het volgende lid (5) wordt dat weer ontkracht als de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort. Maar in Artikel 3.5.2., is het eveneens verboden dieren, als bedoeld in het eerste lid, opzettelijk te verstoren (§ 3.2. Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn).

■ G.H.J. de Kroon, Havendijk 56, 4201 XB Gorinchem.

LITERATUUR:

- Drent, P.J. (1990):** Het gebruik van geluid bij het aantrekken van nachttrekkers. Het standpunt van het Vogel-trekstation. Op Het Vinkentouw 59:20-22.
- Hustings, F. (et al.) (2015):** Trektellingen in Nederland. 2015:23-27
- Kroon, G.H.J. de (1975):** Waterrallen vangen I. Op Het Vinkentouw 25:4-8.
- Kroon, G.H.J. de (1976):** Waterrallen vangen II. Op Het Vinkentouw 27:4-5.
- Kroon, G.H.J. de (1977):** Waterrallen vangen op Vlieland. De Levende Natuur 80:97-104.
- Kroon, G.H.J. de (1979):** Method and Provisional Results of Trapping Water Rails in The Netherlands. Ringing and Migration 2(3):132-136.
- Levering, H.P.A. & G.O. Keijl (2008):** Vinkenbaan Castricum 1960-2006. Een halve eeuw vogels ringen. Vogelringstation Castricum, Castricum:36.
- Sibley, D. (2011):** Sibley Guides. The Proper Use of Playback in Birding. Internet: <http://www.sibleyguides.com/2011/04/the-proper-use-of-playback-in-birding>.
- Sumit K. Sen (2001-'13):** Bird Call Playback Ethics and Science. Internet: <http://www.kolkatabirds.com/call-playback.htm#sthash.lkvrA6Vm.dpbs>.

In de Vogelwet 1936 was het lokken van beschermde vogels wettelijk niet geregeld. Althans, niet met 'geluidsapparaten voor het aanlokken van beschermde vogels'.

In het Vogelbesluit 1994, Artikel 4-1, staat dat het verboden is beschermde vogels te vangen of te pogen te vangen door het gebruik van onder andere: bandopnemers of andere elektrische of elektronische geluidsdragers. Wat de verschillende Europese Vogelrichtlijnen en de Nederlandse Flora- en faunawet 2015 zeggen over het aangekaarte probleem is onduidelijk.

Ontheffingsclausule

Opgemerkt kan worden dat wettelijke regels in Nederland formeel omzeild kunnen worden door een ontsnappingsclausule in de wet, een zogenaamde ontheffing. Hiermee wordt menige wetsregel ontkracht.

Onder zo'n ministeriële ontheffing valt het vangen van beschermde vogels ten dienste van de wetenschap. De ontheffing c.q. vrijstelling, met name in de ringmachtiging, kan formeel het een en ander toegestaan worden dat in de wet verboden is, zoals het gebruik van elektronische geluidsdragers (?).

Aanpassen vangprotocol

Laakbaar is dat de dsebetreffende minister c.q. het Vogeltrekstation geen duidelijk beleid voert met betrekking tot het nachtelijk gebruik van vogelgeluiden. Juist omdat zij hiervoor verantwoordelijk zijn. Voorkomen is immers beter dan genezen. Bij twijfel, niet de beschermde status van vogelsoorten opheffen met een ontheffing.